

Paisatge i desenvolupament sostenible: projeccions de futur. Resultats del projecte suís Paysage 2020

Matthias StremLOW

Els paisatges suïssos susciten un interès molt notable per la seva qualitat i diversitat. De fet, són un reclam que utilitzen tant els operadors turístics com els promotors immobiliaris. Al mateix temps, són una destinació de vacances per a gent que busca l'oportunitat d'experimentar la vida rural i retrobar-se amb la natura. Es pot considerar, per tant, que el valor dels paisatges és perfectament real, malgrat no sigui quantificable econòmicament. De tota manera, per preservar i potenciar el paisatge des de la perspectiva de bé públic, cal primer de tot que la societat prengui consciència de les seves virtuts i també de la seva evolució.

Amb la idea de contribuir a aquesta conscienciació, el Govern suís va encarregar al departament competent en la matèria, en aquest cas, l'Oficina Federal de Medi Ambient (anomenada fins al 31 de desembre de 2005 Oficina Federal de Medi Ambient, Boscos i Paisatge), l'elaboració d'unes pautes de desenvolupament sostenible del paisatge; concretament, el disseny d'una projecció de futur per al paisatge suís amb l'horitzó de l'any 2020: el projecte Paysage 2020. El projecte Paysage 2020 es va realitzar en col·laboració amb els representants dels organismes especialitzats de l'Estat i dels cantons, així com amb investigadors i tècnics en la temàtica. Conté tres documents bàsics: *Paysage 2020 - Principes directeurs* (Office Fédéral de l'Environnement, 2003a); *Paysage 2020 - Commentaires et programme. Synthèse réalisée pour les Principes directeurs Nature et Paysage de l'Office Fédéral de l'Environnement, des Forêts et du Paysage* (Office Fédéral de l'Environnement, 2003b) i *Paysage 2020 - Analyses et tendances. Bases des principes directeurs Nature et Paysage de l'Office Fédéral de l'Environnement* (StremLOW, et al., 2003). El document principal, *Paysage 2020 - Principes directeurs*, presenta l'escenari ideal per a la natura i el paisatge amb vista a l'any 2020 per mitjà d'objectius de qualitat paisatgística i d'un paquet de mesures que l'Oficina Federal de Medi Ambient haurà d'adoptar per assolir-los.

Repensar el paisatge del futur

L'elaboració d'una projecció de futur és una tasca creativa, però també esdevé un gran repte envoltat de dubtes. De seguida apareixen interrogants, com ara què cal entendre per projecció; si ha de ser exhaustiva o bé si ha de tenir uns certs límits; fins a quin punt l'objectiu exposat ha de ser o pot ser utòpic, i qui en són els destinataris o amb qui cal comptar per al procés d'elaboració. Quan es va iniciar el projecte Paysage 2020, a principi del nou mil·lenni, es va proposar la meta de conciliar, en una mateixa projecció futura, l'evolució del paisatge i el principi constitucional federal del desenvolupament sostenible. A l'hora d'endinsar-se en aquestes reflexions, es va partir de la base que, tot i els diferents punts de vista, el paisatge sempre ha estat vinculat a l'ésser humà, tant en el camp de la percepció i l'experiència com en el de la gestió i l'ús. D'altra banda, atès que el paisatge reflecteix tant la societat com el territori, es van tenir en compte tots els tipus de paisatges, des dels més naturals fins als més urbanitzats. D'aquesta manera, tot i deixar de banda tota actitud crítica, s'evitava oferir una visió idealitzada d'un paisatge de postal i reproduir els clixés idíl·lics tradicionals del paisatge.

Abans de començar a presentar els resultats, cal afegir algunes consideracions prèvies. En el procés de redacció del projecte Paysage 2020, es va optar per emprar un llenguatge positiu i imatges atractives, per a vehicular la idea de la utilitat social de la protecció de la natura i el paisatge. Per tant, es va apostar per descriure els canvis desitjables més que no pas els canvis perjudicials, renunciant a establir objectius com ara “aturar la destrucció del paisatge”. En aquest sentit, la idea era que, si es deixava de banda l'expressió “destrucció”, es podia aconseguir fer desaparèixer (automàticament) determinats models i idees reproduïts als mitjans especialitzats i aspirar, així, a una presa de consciència més positiva sobre l'evolució futura del paisatge rural al cor d'Europa.

El fet que la política federal en matèria de natura i paisatge se centri en l'horitzó 2020 ha de contribuir a preservar la bellesa i la diversitat del paisatge, així com els béns naturals i culturals que s'hi associen¹. Per tant,

¹ En virtut de la Constitució, la protecció de la natura i el patrimoni és responsabilitat dels cantons, tot i que la Confederació té competències en matèria de legislació i execució i, a més a més, també pot,

ha de potenciar el desenvolupament sostenible dels hàbitats de la flora i la fauna i també de les zones en què la població resideix, treballa i s'esbargeix. A més, ha de facilitar la transformació d'aquests indrets en actius culturals que permetin identificar-s'hi positivament. Per això, és fonamental preservar i desenvolupar, amb independència de l'evolució del context general, els recursos naturals i els actius patrimonials del paisatge per tal de donar resposta a les necessitats de les generacions futures en aquest camp.

Imatge 1. Paysage 2020 descriu els canvis desitjables per al paisatge suís amb l'horitzó de l'any 2020.

Per assolir aquest objectiu general, cal tenir sempre presents les transformacions naturals i socials del paisatge (que van des de la globalització fins als canvis climàtics), i també els objectius i les preferències geogràfiques de la societat. Per això, en el marc de Paysage 2020, l'Oficina Federal de Medi Ambient es va plantejar tres qüestions generals: com evolucionaria el paisatge de Suïssa d'aquí a l'any 2020 (anàlisi de l'estat actual i de les

consultant-ho abans als cantons, elaborar inventaris d'elements d'importància nacional i contribuir-hi. D'altra banda, en el marc de les seves obligacions amb relació als impactes sobre el territori, la Confederació s'ha de responsabilitzar de la protecció i la preservació del paisatge.

tendències); quin aspecte hauria de tenir el paisatge de Suïssa l'any 2020 (projecció de futur), i, finalment, com podria contribuir l'organisme federal responsable de la natura i el paisatge a fer que s'assolissin els objectius (estratègies i programa).

El paisatge com a part del patrimoni cultural

L'origen del projecte Paysage 2020 rau en la necessitat d'entendre el paisatge de forma adequada. En aquest sentit, i seguint els postulats del Conveni europeu del paisatge i de la Conception Paysage Suisse (Office Fédéral de l'Environnement, des Forêts et du Paysage, 1998), es va concebre com a paisatge el conjunt del territori i es va deixar enrere la idea que associa el paisatge a aquells espais situats fora de les aglomeracions urbanes, tal com a vegades plantegen els responsables de l'ordenació del territori. Aquesta interpretació global s'inscriu en el marc de la Llei federal 451, de l'1 de juliol del 1966, sobre la protecció de la natura i el paisatge, aplicable també als paisatges quotidians.

En paral·lel a aquesta definició de caire espacial, també es va valorar el paisatge com a patrimoni cultural, amb un doble sentit. D'una banda, es va considerar que el paisatge és el resultat dels usos, de l'ordenació i de la producció que n'ha fet la societat i comprèn recursos naturals com ara el sòl, l'aigua, l'aire, la fauna i la flora, així com els actius patrimonials creats per les persones. Per tant, el paisatge és un espai modelat tant per la natura com per la població. D'altra banda, es va considerar, partint d'una perspectiva esteticocultural, que el paisatge només existeix a través de l'observació, és a dir, que qui l'observa el concep per mitjà de les seves representacions i, per tant, no només pot canviar en un sentit físic, sinó també en l'àmbit de les representacions i de les preferències de la població.

Aquest doble caràcter del paisatge (un espai modelat físicament i alhora representat mentalment) és fonamental per garantir-ne una protecció global. En efecte, si es parteix de la base que les persones no només formen part de l'ecosistema, sinó que també són éssers culturals, la protecció del paisatge ha d'aspirar (més enllà de la protecció de les espècies i dels biòtops, i de l'ordenació del territori) a assumir la responsabilitat social de

vetllar per la qualitat dels diversos medis naturals en benefici de la població i de les seves necessitats.

Partint d'aquestes premisses, el projecte Paysage 2020 es va fonamentar en l'esquema que s'exposa en la figura 1.

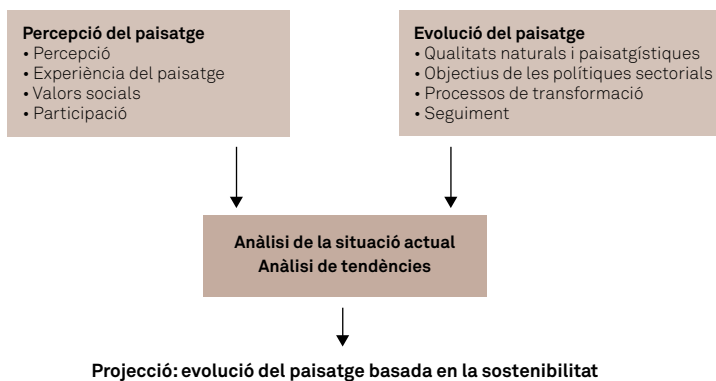

Figura 1. Esquema del projecte Paysage 2020.

Així doncs, per elaborar el projecte Paysage 2020 es van prendre en consideració aspectes associats tant a la relació entre la societat i el paisatge com a l'evolució d'aquest últim. Pel que fa a la percepció, la qüestió cabdal va quedar vinculada als factors que incideixen en les activitats humanes i que modelen el paisatge. En aquest sentit, els factors més importants són els interessos personals, els valors i les referències culturals, la identitat i la percepció subjectiva del comportament que reclama la societat. Pel que fa a l'evolució del paisatge, se'n van estudiar, a partir de les estadístiques territorials disponibles, els principals usos: l'agricultura, la silvicultura, l'urbanisme, els usos hídrics, els transports i el turisme. Posteriorment, una anàlisi de les tendències, en què també es van tenir en compte els objectius de les diferents polítiques sectorials, va permetre avaluar l'evolució del territori en l'horitzó de l'any 2020, una avaluació que va ser sotmesa posteriorment a la revisió i l'actualització dels experts. Gràcies a aquestes iniciatives, es va aconseguir representar l'evolució més probable amb relació a les pautes actuals, la qual es va comparar després amb una possible evolució del paisatge basada en el principi de sostenibilitat.

Desenvolupament sostenible i paisatge: aposta per la coexistència de l'ésser humà i la natura a llarg termini

El desenvolupament sostenible figura a la Constitució Federal de la Confederació Suïssa, en vigor des de l'1 de gener de l'any 2000. En virtut de l'article 75, en aquesta matèria "la Confederació i els cantons han de garantir un equilibri sostenible entre la natura i la seva capacitat de regeneració i els usos humans". Aquest objectiu exigeix una evolució socialment respectuosa i ecològicament duradora que ofereixi garanties de justícia i solidaritat entre les generacions actuals i les futures. Es tracta, per tant, d'un concepte molt vinculat a un repartiment equitatiu dels recursos i de les responsabilitats, un procés que reclama una participació democràticament legitimada de totes les instàncies polítiques i de totes les parts afectades. Des del punt de vista de les preferències de futur en matèria de paisatge, també cal entendre com a desenvolupament sostenible els processos socials de recerca, aprenentatge i ordenació.

Les activitats i els usos humans incideixen tant en els valors patrimonials del paisatge com en els recursos naturals (aigua, sòl, aire, fauna i flora), i tant des de perspectives quantitatives i qualitatives (capacitat de regeneració) com de distribució. Tanmateix, la influència humana ha augmentat considerablement en les darreres dècades, fins a arribar a assolir una dimensió mundial. En aquest sentit, aquestes transformacions afecten tothom pel que fa a l'accés als recursos, a les sensacions i a la manera com s'experimenta la natura. Per tant, de cara al futur més immediat és fonamental garantir que les transformacions paisatgístiques s'ajustin als principis de desenvolupament sostenible. A més, cal vetllar pel bon equilibri entre els drets d'ús del sòl, d'una banda, i els interessos públics en matèria de paisatge, de l'altra, tot concedint una especial importància a les normes que regulen la utilització dels recursos no renovables i dels actius patrimonials del paisatge.

Amb la idea de definir clarament les nocions de desenvolupament sostenible i de paisatge, el projecte Paysage 2020 diferencia dos enfocaments, un de territorial i un de sociocultural. En primer lloc, i des de la perspectiva territorial, se centra en la preservació de l'equilibri paisatgístic pensant en les generacions futures i té en compte la utilització dels recur-

Imatge 2. Un dels objectius de qualitat paisatgística del projecte Paysage 2020 és “un paisatge accessible per a tothom”.

sos naturals i les transformacions paisatgístiques que es poden realitzar. Des d'aquest enfocament, l'objectiu general consisteix a vetllar per tal que cadascun dels usos es dugui a terme respectant la multifuncionalitat dels recursos a llarg termini, sense excloure de manera definitiva altres possibles usos. Concretament, es tracta que el desenvolupament d'aquests usos no es tradueixi en la desaparició d'elements insubstituïbles, ja siguin éssers vius o no, com ara espècies animals, vegetals o geòtops únics. Per tant, per tal de definir una gestió sostenible del paisatge és imprescindible tenir present un factor clau: la capacitat de regeneració dels recursos. En segon lloc, la perspectiva sociocultural considera els aspectes socials i emocionals de la nostra relació amb el paisatge i se centra en l'estètica i en les interaccions entre aquest i la naturalesa humana; és a dir, el paisatge es presenta com un conjunt d'elements naturals i físics que transmeten significats i emocions. Així doncs, la lectura d'un paisatge permet accedir a nombrosos indicadors, unes dades fonamentals per al desenvolupament de les persones, el seu benestar i el seu sentiment de pertinença a un territori i una cultura.

A partir d'aquests principis bàsics, de l'anàlisi bibliogràfica i de les trobades amb experts, es va anar definint una evolució del paisatge fonamentada en els objectius vinculats al desenvolupament sostenible. D'aquesta manera, es va acabar dissenyant un conjunt de 9 criteris i 37 indicadors que han permès caracteritzar l'evolució del paisatge des del prisma del desenvolupament sostenible. Tot i això, cal matisar que actualment encara no es disposa de dades per a tots els indicadors (vegeu la taula 1).

Criteri	Indicador
Ocupació del sòl amb construccions	Grau d'impermeabilització del sòl
	Consum de sòl - Superfícies construïdes - Superfícies ocupades per infraestructures de transport
	Desaparició de terres fèrtils per culpa de construccions
	Construccions i instal·lacions fora de zones edificables - Construccions aptes, fora de les zones edificables - Construccions no aptes, fora de les zones edificables
Explotació del sòl	Contaminació del sòl
	Superfícies de compensació ecològica, en virtut de l'article 76 de la Llei sobre agricultura
	Qualitat ecològica de la producció agrícola
	Gestió forestal - Caràcter natural dels boscos - Tala proporcionada amb el creixement forestal
	Recursos invertits en el manteniment d'elements naturals i paisatgístics
Aigües i cursos d'aigua	Caràcter natural dels cursos d'aigua
	Longitud dels trams de cursos d'aigua que disposen de prou espai
	Qualitat de les aigües
	Accessibilitat de les ribes construïdes
Qualitat dels biòtops	Superfície de zones protegides regides per disposicions adients i mesures respectades
	Percentatge de reserves forestals amb relació al total de l'àrea forestal
	Nombre i qualitat dels tipus de biòtops per quilòmetre quadrat (diversitat dels hàbitats)

	Superfícies sense construccions ni instal·lacions
	Diversitat de les espècies
Estètica del paisatge	Particularitat i visibilitat de les característiques naturals i històriques d'un paisatge, presència de qualitats artístiques, científiques o simbòliques
	Aspecte del paisatge
	Diversitat, expressada per mitjà de:
	- La longitud de les estructures paisatgístiques lineals per quilòmetre quadrat
	- El nombre d'elements paisatgístics naturals i tradicionals diferents per quilòmetre quadrat
	- El nombre d'elements paisatgístics idèntics per quilòmetre quadrat
Identificació i qualitat de l'entorn vital	Oferta de lleure propera al lloc de residència
	Benestar a prop del lloc de residència
	Infraestructures de camins de vianants i senders
Participació	Processos de participació en la gestió del paisatge
	Privatització del paisatge
	Etiquetes de sostenibilitat per a productes i serveis
Processos econòmics i consum de recursos	Superfície d'hàbitat per habitant
	Percentatge de bosc autòcton dins del consum total de bosc
	Consum de grava
	Consum d'energia
	Consum d'energies fòssils i d'energies renovables per habitant
	Mobilitat
	Emissions de gasos amb efecte hivernacle
	Instruments de gestió i de planificació sostenibles
Contribucions públiques	Percentatge de contribucions públiques vinculades a una prestació ecològica
	Percentatge de despeses públiques dedicades a la protecció de la natura, el paisatge i el patrimoni

Taula 1. Llista de criteris i indicadors de sostenibilitat del paisatge. Font: Stremlow, *et al.*, 2003.

L'anàlisi es va completar amb una comparació entre els valors ideals i les tendències observades en cadascun dels indicadors, que va permetre obtenir indicis sobre els camps en què caldria actuar amb més urgència en el marc de la protecció de la natura i el paisatge.

Paysage 2020: principis rectors i programa

Un cop enllestida la fase analítica, que va configurar la base i l'estructura dels principis rectors del projecte Paysage 2020, la finalitat fonamental va ser traçar-ne els principis rectors o, dit d'una altra manera, definir-ne un programa. Les pàgines següents presenten una relació sintètica del contingut més destacat d'aquests principis rectors, fonamentats en els 32 objectius de qualitat que descriu la projecció de futur per al paisatge d'aquí a l'any 2020.

Els 32 objectius de qualitat paisatgística són:

- Presència d'un nombre suficient de grans espais protegits en què es doni prioritat a la natura.
- Espais pensats per a una evolució lliure de la natura, fins i tot a prop de les ciutats.
- Possibilitat que la dinàmica de la natura faci el seu curs en indrets en què els motius econòmics impedeixin continuar amb l'explotació del sòl.
- Preservació integral de les regions d'alta muntanya.
- Preservació o visibilitat de les característiques regionals del bosc, amb plenes garanties quant a les seves funcions.
- Manteniment de la singularitat natural i cultural dels paisatges i preservació dels paisatges rurals característics, com també de les espècies que hi viuen.
- Transformació del paisatge respectuosa amb la capacitat d'adaptació dels éssers humans, els animals i les plantes.
- Superfícies de compensació ecològica que complementin els hàbitats naturals i els relacionin, i també que facin de zones "coixí" per a medis protegits i d'espais de retenció de revingudes fluvials.
- En totes les regions, presència de reserves forestals que preservin les associacions vegetals i les formes de gestió dels boscos més significatives per a la diversitat de les espècies i dels paisatges.
- Xarxa de biòtops protegits com a estructura fonamental per a mantenir la diversitat de les espècies i els medis.
- Reserva suficient de terres de qualitat per a una explotació agrícola sostenible.

- Evitar un creixement de la impermeabilització dels sòls.
- Urbanització concentrada en determinades zones, desenvolupada sense malmetre sòl i dins d'entorns ja construïts.
- Presència d'espais no construïts entre les aglomeracions urbanes, amb una transició clarament visible a les perifèries urbanes.
- Ubicació i traçat de les construccions respectuosos amb el context natural i paisatgístic, i amb les infraestructures lineals agrupades.
- Necessitat que tothom es trobi còmode en el paisatge en què viu.
- Implicació responsable de la població en l'ordenació del seu entorn vital.
- Paisatge accessible per a tothom.
- Cursos d'aigua amb aigües de qualitat i amb presència d'espècies autòctones, segons la seva distribució natural.
- Espai suficient per a rieres i rius.
- Bons cabals dels cursos d'aigua, amb règims d'escolament i arrossegament tan naturals com sigui possible.
- Ordenació natural, o amb característiques naturals, dels cursos d'aigua i les seves ribes.
- Ordenació de zones urbanitzades tenint en compte les necessitats de descans i de socialització, amb una bona gestió dels espais lliures.
- Espais naturals i seminaturals que ofereixin a tothom possibilitats de descans i exploració.
- Possibilitat que tothom tingui a prop un "oasi" de tranquil·litat.
- Necessitat que totes les explotacions agrícoles ofereixin les prestacions ecològiques requerides i que una part important practiqui l'agricultura ecològica.
- Agricultura de muntanya basada en productes de qualitat, prestacions d'interès públic i activitats complementàries.
- Economia de muntanya adaptada a les característiques del paisatge i a la capacitat dels ecosistemes.
- Infraestructures i edificis dissenyats respectant la natura i el paisatge.
- Preservació de biòtops i elements insubstituïbles del paisatge.
- Dins dels teixits construïts, necessitat que els espais dedicats a la compensació ecològica es diversifiquin i es relacionin.
- Caràcter natural dels boscos explotats.

Els objectius de qualitat estan distribuïts en vuit camps d'acció, en gran mesura inspirats en els nou criteris de la llista de la taula 1. Aquests camps d'acció són: paisatge i utilització del sòl; paisatge i política territorial; paisatge i cursos d'aigua; espècies i medi natural; l'ésser humà i el paisatge: percepció i experiències; participació; instruments econòmics i ús dels recursos, i, per acabar, recerca i possibilitats de futur. A continuació es presenta una breu descripció d'aquests vuit camps d'acció, que s'han de valorar com a parts diferenciades integrants d'un conjunt únic.

En primer lloc, el paisatge i la utilització del sòl reflecteixen l'evolució de la manera de viure d'aquesta societat. En aquest sentit, el paisatge rural serveix per a produir aliments i també esdevé un espai de descans i part de la identitat cultural suïssa. Les generacions del futur tindran les mateixes necessitats bàsiques que les actuals i, per tant, cal deixar-los un cert marge d'acció i buscar una explotació agrícola i forestal adaptada a les possibilitats de cada indret. Gràcies a la diversitat d'espais naturals de Suïssa, es pot gestionar un mosaic molt ric de paisatges rurals.

Pel que fa al paisatge i a la política territorial, i tenint present que més de dues terceres parts de la població de Suïssa viu en ciutats i aglomeracions urbanes, l'ordenació i la utilització de l'entorn construït també mereix una gran atenció. La idea bàsica d'una Suïssa com a "metròpoli verda" de gran valor estètic i ecològic reclama una altra manera de gestionar els entorns vitals i espais econòmics. En aquest sentit, les ciutats i aglomeracions urbanes reflecteixen la diversitat cultural i ecològica de les regions. Així, uns espais naturals i unes zones de transició ben definides entre la ciutat i l'entorn rural contribueixen a la qualitat del teixit urbanitzat.

Amb relació al paisatge i als cursos d'aigua, cal dir que l'aigua és vida i que sense aigua no pot sobreviure cap planta, animal ni ésser humà. En el cas de Suïssa, un país conegut com a paradís de l'aigua a Europa, aquest recurs desenvolupa un paper fonamental en l'economia i en la cultura. A més de representar una via de comunicació clau, l'aigua dels llacs, els rius i les rieres aporta vitalitat al paisatge. Per tant, cal reservar-li un lloc important i també la possibilitat de recuperar-ne l'estat més natural.

Imatge 3. El projecte Paysage 2020 aposta per un paisatge caracteritzat per l'existència d'espais no construïts entre les aglomeracions urbanes amb la transició clarament visible a les perifèries urbanes.

En l'àmbit de les espècies i el medi natural, cal recordar que les plantes i els animals simbolitzen l'expressió de la vida al planeta; per tant, deixar espai a la natura representa una mostra de respecte envers la creació de la qual formem part. La xarxa verda suïssa exigeix un comportament responsable amb relació als medis naturals, la fauna i la flora.

En el camp de la relació entre la societat i el paisatge, les seves percepcions i experiències, cal dir que una natura intacta i uns paisatges atractius no són actius que es puguin donar per fets, tot i que de vegades pugui semblar-ho. La diversitat de paisatges de Suïssa s'ha anat formant a poc a poc, amb el pas del temps. Així, els paisatges esdevenen la memòria de la societat i contribueixen a la identificació territorial dels seus habitants. Una transformació ràpida del paisatge pot representar una pèrdua d'arrels i referents de pertinença. Els vincles personals que es van teixint amb el paisatge tenen molt a veure amb l'equilibri personal, físic i emocional. Per tant, protegint i gestionant la natura i el paisatge d'una manera respectuosa es vetlla per la protecció d'elements tan valorats com ara la carn, el peix i els bolets, però també per la pau i la serenitat que aporten uns paisatges

agradables. A més, no es pot oblidar que la bellesa dels paisatges representa un capital econòmic molt valuós.

En l'àmbit de la participació ciutadana, que és la base de la democràcia, cal dir que la possibilitat de participar en la definició dels objectius paisatgístics, la planificació i la materialització de mesures d'ordenació, reforça els lligams entre la població i el paisatge en el qual viu. Una participació d'aquestes característiques s'ha de basar en un enfocament global del paisatge i en una informació suficient per a totes les persones afectades. El contacte directe amb la natura, a través de tots els sentits, permet experimentar i conèixer millor els equilibris ecològics que defineixen el paisatge i també les particularitats regionals.

Pel que fa a l'economia i l'ús dels recursos, cal tenir en compte que la capacitat de disposar de terres fèrtils és limitada, com també ho són les matèries primeres d'origen natural. Les generacions del futur només podran gaudir dels beneficis d'aquest capital natural si es contribueix a preservar-lo. El sòl i els recursos naturals són un bé comú i, per tant, regular-ne els usos ha de ser una tasca de tots.

Per acabar, en el camp de la recerca i les possibilitats de futur, cal dir que l'anàlisi de les tendències actuals demostra que el nombre d'atemptats contra la natura i el paisatge no para d'augmentar. L'eficàcia de les mesures de correcció depèn d'una observació atenta i constant dels fenòmens que influeixen en l'estat del paisatge. Com més aviat es detectin els problemes, més marge de maniobra es tindrà per a resoldre'ls, i, per això, és imprescindible que hi hagi un intercanvi d'informació entre totes les persones afectades.

Cada camp d'acció exposat està vinculat a un seguit de mesures prioritàries que entren dins de l'àmbit de competències de l'Oficina Federal de Medi Ambient o que es poden materialitzar amb la seva col·laboració². Aquestes mesures van des de la creació de nous parcs fins a la valorització ecològica de les aglomeracions urbanes, passant per la compensació ecològica, el seguiment del paisatge i l'elaboració de previsions, algunes amb una visió a llarg termini. En termes generals, els principis rectors de Paysage 2020 serveixen com a punt de partida tècnic per tal que el servei federal

² Les estratègies i les mesures es descriuen de manera detallada en el document *Paysage 2020: Commentaires et programme* (Office Fédéral de l'Environnement, 2003: p. 30-88).

responsable de la protecció de la natura i el paisatge, en aquest cas, l'Oficina Federal de Medi Ambient, pugui prendre decisions i treballar amb els seus col·laboradors.

Referències bibliogràfiques

MEIER, Christine; BUCHECKER, Matthias (2005). *Soziokulturelle Aspekte der Landschaftsentwicklung: Grundlagen für das Projekt Landschaft 2020 des BUWAL*. Hochschule Wädenswil.

OFFICE FÉDÉRAL DE L'ENVIRONNEMENT, DES FORÊTS ET DU PAYSAGE (1998). *Conception "Paysage suisse"*. Berna: Office Fédéral de l'Environnement, des Forêts et du Paysage.

OFFICE FÉDÉRAL DE L'ENVIRONNEMENT (2003a). *Paysage 2020 - Principes directeurs*. Berna: Office Fédéral de l'Environnement.

--- (2003b). *Paysage 2020 - Commentaires et programme. Synthèse réalisée pour les Principes directeurs Nature et Paysage de l'OFEP*. Berna: Office Fédéral de l'Environnement.

STREMLow, Matthias; et al. (2003). *Paysage 2020 - Analyses et tendances. Bases des principes directeurs Nature et Paysage de l'OFEV*. Berna: Office Fédéral de l'Environnement, des Forêts et du Paysage. (Cahier de l'environnement; 352).